

Disputatio juridica de jure praediatorio

<https://hdl.handle.net/1874/341901>

7.

D I S S E R T A T I O
D E
JURE PRAEDIATORIO,

Q U A M,
FAVENTE DEO TER OPT. TER MAX.
Auctoritate Magnifici Reſtoris,

D. JOANNIS LUYTS,

Philosophiae Doctoris, ejusdemque Facultatis in Inſlytâ Academiâ
Ultrajectinâ Profefſoris Ordinarii,

N E C N O N

*Ampliſſimi Senatus Academici conſenſu, & Nobiliſſimae
Facultatis JURIDICAE Decreto,*

P R O G R A D U D O C T O R I S,
Summiſque in U T R O Q U E J U R E honoribus
conſequendis.

Publico examini ſubjicio

THEODORUS GEORGIUS GRAEVIUS, ULTRAJECT.

A. D. 26. Aprilis, hora locoque ſolitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, clō Ioc LXXXVIII.

D I S S E R T A T I O

CURAE RHABDIATORIO

DE QUAE...

D I O A N N I S L U Y T S

...

...

...

...

THEODORUS GERARDUS GRAEVIUS, ...

...

TRAJECTI ad RHENUM,

EX OFFICINA FRANCISCI HALMA, ACADEMICI

Typographi, ob hoc Excursum

DISSERTATIO

DE

JURE PRAEDIATORIO.

CAPUT I.

I.

Uamvis in antiquis Juris Civilis Romanorum libris nulla mentio fiat juris praedicatorii, res tamen ipsa nota est. Verum, ut augurari libet, credo Tribonianum, sacratissimi nostri Imperatoris Justiniani amicum hanc vocem, cujus usus tum obsoleverat, e Jurisconsultorum illis, qua coagmentarat, fragmentis ex terminasse,

& pro illa aliam captui & consuetudini accommodatam istius faeculi supposuisse: uti *vades, sponsores, adpromissores, fidepromissores, fidejussores, receptores*, qui certis notis rebusque, & spondendi formulis distinguebantur apud veteres Jurisconsultos, unica *fidejussorum* appellatione voluit contineri, ceteris omnibus abolectis, licet nonnunquam distinctae hae voces reperiantur in Pandectis. Dederat enim ei potestatem Justinianus, ut antiquorum prudentium, libros ad jus Romanum pertinentes & legeret & elimaret, exque his colligeret hoc legum Romanarum corpus, quod superest, quod unum pro omnibus sufficeret. *l. i. p. 4. Cod. de Veteri jure enucleando.* Veteribus vero Jctis & tribunalibus tam republica florente, quam sub primis imperatoribus juris praedicatorii appellatio fuit notissima. Meminit ejus tanquam rei tritae & pervulgatae Cicero pro Balbo. *Etenim Q. Scaevola ille augur, cum de jure praedicatorio consulereetur, homo jurisperitissimus, consultores suos non nunquam ad Furium & Cassellium rejiciebat.* Hi enim optime hoc jus callebant, teste Valerio Maximo hisce verbis: *Q. Scaevola legum clarissimus. & certissimus vates, quotiescunque de jure praedicatorio consulebatur, ad Furium & Cassellium,*

quia huic scientiae dediti erant, consultores rejiciebat. Meminit & legis praediatricae Suetonius in vita Tiberii Claudii Caesaris cap. IX. Postremo etiam sestertium octogies pro introitu novi sacerdotii coactibus impendere, ad eas rei familiaris angustias decidit, ut cum obligatam aerario fidem liberare non posset, in vacuum lege praediatrica venalis pependerit sub edicto praefectorum. Praediatricos commemorantur etiam in nostro Jure. Cajus enim in libro ad edictum Praetoris Urbani de praediatricis scribit, ut videre est in lege 54. D. de juredotium.

II. Nunc videndum quid sit jus praediatricum. Praediatricum jus erat, quod agebat de praediis, hoc est de bonis publico seu fisco obligatis, & de praediatricis, hoc est hominibus, quorum bona publico erant oppignorata. Hinc & lex praediatrica, quae de iisdem rebus & hominibus erat lata. Dicitur autem est jus praediatricum, a praediis, praedia vero a praedibus. Praes est maniceps vel redemptor, qui aliquid publice faciendum praebendumve conduxerat, dein & sponsor, quem pro se populo dedit, eodem quoque nomine appellabatur. Festus: *Maniceps dicitur qui quid a populo emit, conduciturve, quia manu sublata significat se auctorem emptionis esse, qui idem praes dicitur, quia tam debet praestare populo quod promisit, quam is qui pro eo praes factus est.* & apud breviatorem Festi. Praes est is, qui populo se obligat, interrogatusque a magistratu, si praes sit, ille respondet, praes. Varro lib. 5. de L. L. Sponsor & praes, & vas, neque iidem, neque a quibus ii, sed dissimiles. Itaque praes qui a magistratu interrogatus in publicum, an praes esset. (ut recte ad Festum emendavit Jos. Scaliger sui temporis omnium mortalium doctissimus) A quo & cum respondet, dicitur praes. Exempli gratia: qui se obligat pro eo, qui vectigal conducebat, is proprie dicebatur praes. Aufonius

Quis subit poenam capitali judicio? Vas.

Quis cum lis fuerit nummaria, quis dabitur? praes.

Sub praedes olim fuerunt, qui pro ipsis praedibus fidejubebant, quorum mentio apud Gellium lib. 16. cap. 10. inter juris antiqui & antiquati obsoleta jam illo tempore vocabula. Hi ab Ulpiano vocan-

vocantur *sequentes*, vel *secundi fidejussores*. lib. 22. ad edictum.

III. Rem ipsam nemo cognoscet, ut Plato ait, nisi verba teneat, & quae sit earum vis ac notio: & parum est jus nosse, nisi prius sciamus, quid juris vocabulum velit, & unde oriatur, uti dicit Ulpianus libro I Institutionum. Hinc & indagandum, quid proprie praes, & unde sic dictus. Praes est, si Salmasio Phoenici eruditorum credimus in libro de modo usurarum cap. 16. quasi *prae* aut *pro aes*, quod proprie significat, idoneus, locuples, ὁ εὐχάρις ὁ ἀξιοχρεῶς, sicut *assiduum* quoque pro locuplete, & idoneo veteres Grammatici dictum volunt, & ipse Cicero in Topica, ab, *asse dando*, id est, *aere*. Ideo autem sponsores publice aliquid conducentium dictos esse praedes, quia tales praecipue eligerentur, qui in publicum sponderent. Inde *praes praedis* inflecti, pro *praes praeris*, quia hae duae litterae in vicem saepe permutantur. Sed mihi Varronis sententia potior est, quam ex loco modo laudato licet cognoscere. Nim cum conductor diceret Titium pro se spondere, Titius a magistratu publicum locante vocatur, num *praes esset*, hoc est, praesens esset isque respondebat *praes* sc. sum, hoc est, praesens sum. *Praes esse* enim idem est, quod praesentem esse. Hinc est *praesto*. Inde *praesto sum* est praesens sum. Falsum quoque est quod de veriverbio & significatione τὴν assiduos veteres tradiderunt, non ab *asse dando* dicti sunt cives *assidui*, sed ab *assidendo*. Veteribus enim *assidui* dicuntur, qui semper praesto erant ad opus aliquod faciendum, ut apud Varronem de r. r. cap. 145. *assiduos homines quinquaginta praebeto* i.e. qui assidue praesto sunt ad opus, & *assiduitas* est praesentia quotidiana de qua vide Ciceron. Orat. pro Plancio cap. 26. & 27. Hinc in leg. XII. tab. *assidui cives* sunt, qui quotidie praesto erant in foro, ut reip. amicis, & clientibus navarent operam, qui erant locupletissimi cives. His opponuntur *desides*, a *desidendo*, proprie qui non praesto sunt unde *desiduos*, & *desidia*.

IV. A *praede praedium*. Praedia proprie sunt bona, quae populo seu reip. pignori sunt data vel a mancipe aut publicano, vel a praede, seu sponsore mancipis, aut publicani. *Sunt autem praedes*, ut scribit

Varro, & *praedia*, a *praestando dicta*, quod ea pignori data publico, ni *mancupes fidem praestent*. Etymologia doctis non probatur, quid tamen *praedia* sint proprie recte docet Varro. Hinc solemnibus formula in rep. Romana, de *mancipibus*, ut apud Ciceronem in tertia Verrina: *Praedibus & praediis cavere* i. e. *fidejussoribus*, & *pignoribus*, seu *hypothecis*. & Liv. 32, ubi agit de *danda ex aerario pecunia mutua*, similiter ait, *praedibus & praediis cavendum esse populo*. Et in veteri in *scriptione Neapolitana* apud Gruterum. p. 207. LEX. PAKIETI. FACIENDA. IN. AREA. QUAE. EST. ANTE. AEDEM. SERAPIS. TRANS. VIAM. QUI. REDEMERIT. PRAEDES. DATO. PRAEDIAQUE. SUBSIGNATO. DUUM VIRUM. ARBITRATU. Hinc & *praedia* aliquando sumuntur pro quovis pignore vel hypotheca, uti nos docet Papinianus l. 32. D. de negot. gest. *Fidejussor imperitia lapsus*, alterius quoque contractus, qui personam ejus non contingebat pignora vel hypothecas suscepit, & utramque pecuniam creditori solvit, existimans in demeriti suae confusis praediis consuli posse. Confusis praediis i. e. dissolutis pignoribus, vel ex tinctis hypothecis. Nam sine iis existimabat fidejussor satis sibi esse praesidii in actione mandati, & si non id solum solvisset, pro quo inter venerat: sed & aliud, quod debebatur, & pro quo etiam pignus vel hypotheca contracta fuerat. Posterioribus scriptoribus *praedia dicta sunt bona praedia*. Asconius. *Bona praedia dicuntur bona satisfactionibus obnoxia, sive sint in mancipiis, sive in pecunia numerata: praedia vero domus, agri*. Quamvis in hoc falli putem Asconium deceptum sui temporis loquendi consuetudine. Nam *praedia* proprie quaevis pignora reip. oppignorata notant, sive sit pecunia, sive mancipia, sive agri & domus. Quia vero res immobiles magis idoneae sunt ad fidem praestandam, quam mobiles, inde per excellentiam sic dictae sunt res soli, sive immobiles, proprie quidem quae reip. pignori erant datae, deinde quaevis possessiones immobiles, quamvis publico non essent obnoxiae. Inde *praedia rustica & urbana*, si verum & primum originem vocis spectes, *praedia* sunt praedum bona sive per praedes intelligas ipsos redemptores, ut superius ex Festo vidimus, sive fidejussores. Nam qui publicum emebant, opusve conducebant, dabant

dabant *praedes*, fidejussores, & *praedia*, hoc est, pignora, res soli.

V. Sicut praedium est res reip. pignori data, hypotheca, sic *praediatus* est, qui publico obligatus est, sive suo nomine datis praediis, sive alieno tanquam praes, cujus & bona reip. obligata erant. Glossae Philoxeni: *Praediatus*, ὑπὲς φόρου ἐνδε-
ξιμὸν. Hinc *ius praediatricium*, & *lex praediatrica*, qua cautum fuit, si praedes qui se obligaverant pro publicanis, aut redemptoribus publicorum operum non solverent, aut solvendo non essent, bona eorum qua mobilia, qua immobilia, venderentur. Nec vero redemptores publici *praediati* tantum dicti, sed & qui a publico acriario, vel republica pecuniam mutuati fuerant, praediis, vel praedibus datis. Suet. in *Claud. cap. ix. Praedicator* dicebatur, qui praedia publico obligata & proscripta, vel bona praedia emebat. *Cic. lib. xi. ep. xiv. ad Attic. neque cominus, ut scribis, procuratores Cornificii, & Appulejum praediatorem videbis*, i.e. qui solet emere praedia reip. oppignorata. Idem epist. xvii. eod. lib. eod. *Etsi reus locuples est, & Appulejus praedicator liberalis*. Glossae Philoxeni: *praedicator*, ὠντὴς ὑπερχόρτωρ. Sic *praemiator* qui praemium petit & aufert. Hinc & pro praedone nocturno, *nocturnus praemiator* veteri Comico, qui, ut ait Tibullus *raptā praemia veste petit*.

CAPUT II.

I. **H**isce expositis, series ordinis nos eo deduxit, ut videamus quorum bona reip. vel fisco oppignorata sint. Si quis praedia vel alias res a fisco emit, illius bona fisco obligata sunt, cum fiscus in rebus debitorum jus habeat. *l. 46. p. 3. D. de jure fisci*. Qui enim cum fisco contrahit, ejus bona tacite fisco oppignorata, proque tributorum pensionibus obnoxia sunt. *l. 2. Cod. in quib. caus. pign. vel hypot.* Aliae vero civitates indebitorum bonis, simele fisco jus non habent: extra quam, si id singulariter vel a principe impetrarint, vel pacto quaesierint. *l. 10. D. ad municip. l. 2. Cod. de jure reip.* Quod enim dicitur *remp. creditricem omnibus chirographariis creditoribus praeferrī*
 l. 38.

l. 38. p. 1. D. de privileg. credit. ad reip. modo Romanae debitores pertinere, consensu jam eruditorum receptum est: ut cum jus civile detracto civitatis nominis dicimus, Romanum intelligitur.

P. 2. Inst. de jur. nat. gent. & civil.

II. Nec tantum eorum, qui res ad fiscum aut remp. Rom. pertinentes, bona fisco erant pignori obligata, sed & eorum, qui vectigalia publica fluminum, portuum, hortorum, fodinarum, agrorum conduxerant. Locabantur enim haec publice a Censoribus olim, postea vero nomine imperatorum ab eis, quibus hoc Imperator praeceperat. Nam aerarii & fisci quoque debitores sunt, & fiscus in eorum bonis tacitam hypothecam habet. *d. l. 46. p. 3. D. de jure fisci. & l. 2. Cod. in quib. caus. pign. vel hypoth.* Imo & in bona heredum publicanorum tacitam habet fiscus hypothecam. *l. 2. Cod. de hered. action.* & insuper obligantur fisco dare fidejussores idoneos, quorum bona quoque fisco obligata sunt in securitatem vectigalium. aliter non admittendi sunt publicani. *l. 9. D. de publ. & vectig. l. 1. Cod. de locat. praed. civil. vel fiscal.* & non solum obstricti sunt in sortem, si simpliciter fidejusserint, sed & impendere usuras. *l. 2. p. penult. D. de administrat. rer. ad civitat. pertin. l. 54. D. locat.* Quod vero fidejussores dare debuerit, hoc jure definitum non est. Nostra in repub. Edictum Praepotentium hujus dioeceseos Ordinum requirit in locandis vectigalibus duos fidejussores idoneos *p. 9.* Quam definitionem non putarim ita strictim accipiendam, quia & unus opibus valde excellens, fideique probatae admitti possit. Sane olim Athenis Alcibiades solus admissus est ab Archontibus, cum pro amico quodam suam obstringeret fidem, ringente publicanorum factione, quam talenti adjectione amicus ejus supererat. Teste Plutarcho in vita Alcibiadis. Idonei vero fidejussores qui sint edictum exprimit his verbis: *twee goede suffisante bozgen in den Gerechte van Utrecht / gegoet en geseten zijnde:* id est, *praedes bonos & idoneos, in dioecesi heredia possidentes.* Quibus verbis non solum fidem & facultates requirit, sed & conveniendi facultatem spectat, ut in hac dioecesi res immobiles possideant. Ita enim verba *gegoet: geseten / geerst /* accipit idiotismus noster: unde fit ut dives rebus mobilibus, vel pecuniis numeratis, aut gem-

gemmam pretiosam offerens pignori, non sit idoneus fidejussor. Nulla enim securitas in mobilibus, cum convasari facile possint. Sed nec quisquam speret asina auroonusta in forum adducta effugere se necessitatem satisfactionis posse, quod Cornelium Asinam fecisse legimus, cum sponsores ab eo exigerentur. *Macrob. lib. 1. satur. cap. 6.* edictum enim omnimodo fidejussores exigit, nihilque facilius effluit, & elabatur quam nummi. Quod si conductor idoneos fidejussores dare non possit rursus praedicator praeco, quantoque minoris publicum alii locatum fuerit, tanti ille prior conductor damnatur: si aer non habet corpore luit: si pluris locatum fuit fisco hoc lucrum est. *d. Ed. p. 10.* vide plura ap. D. Matthaeum Oraculum jurisprudentiae, & ornamentum olim nostrae Academiae de auctationibus. *lib. 2.*

Si publicanus alteri locaverit hortos publicos. Fructus quos secundus conductor percepit, tacite obligantur reip. pro mercede, quam manceps promissit, per inde ac si manceps ipse eos percepisset. Idque de mancipe praediorum publicorum Papi- nianus respondit. *l. 53. D. locat. cond.*

III. Qui opera publica sub hasta conducebant, illorum bona quoque oppignorata erant fisco, cum contraxerint cum fisco, vel repub. Erant autem opera publica muri, basilicae, theatra, stadia, portus, thermae, aquaeductus, pontes, forum, macellum, pistrina, bibliothecae, & si qua ejusdem generis alia. *Plin. lib. xxxvi. hist. natur. cap. xv.* Haec opera publica locabant Romae censores, procurabant etiam aediles, *Ascon. III. Verr. Sartorum tectorum exigendorum cura proprie censoribus datur. Verum haec tueri, & procurare cum ceteris item tum publicis tum privatis operibus aedilium cura est annona.* Hi, autem qui conducebant, dicebantur mancipes, redemptores, *εργολάβοι*, obligabantur reip. ut recte haec curarent & debebant quoque fidejussores dare, quorum bona etiam reip. obnoxia erant. Hic fere eadem observanda sunt, quae in fidejussoribus publicanorum, ut *D. Matthaeus ostendit lib. 2. cap. 10. de auctationibus.*

IV. Aerarii publici praefecti solebant pecuniam ad aerarium pertinentem privatis mutuam sub usuris tradere. Et hi, qui accipiebant, bona sua reip. pro mutuo obligabant, uti constat

ex Liv. lib. xxxii. qui decit cum, qui mutuam acceperit pecuniam a rep., debere praedibus & praediis cavere, se sortem cum usuris restitutum. Suetonius in vita Claudii clare quoque hoc nos docet *cap. ix. in ejus vita.* Cujus verba, cum hanc thesin egregie illustrata sint, operae praetium duxi hic ea repetere. *Postremo etiam, inquit, sestertium octogies pro introitu novi sacerdotii coactus impendere, ad eas rei familiaris angustias decidit, ut cum obligatam aerario fidem liberare non posset, in vacuum lege praediatrica venalis pependit sub edicto praefectorum.* Hinc clare patet ejus bona reip. oppignorata fuisse, qui mutuam ab ea acceperit pecuniam, quum eam expedire non posset stato tempore, bona ejus proponebantur a praefectis venalia, sicut hic Claudius dicitur venalis pependisse lege praediatrica, hoc est, Claudii bona, ut Cicero Philippica II. dixit Plancum *praedes suos vendidisse*, hoc est praedia suorum praedum. Frustra autem Claudii bona proscripserant praefecti aerario, quia nullum emptorem inveniebant, quia Claudius erat Patruus Imperatoris Caii Caligulae. Verebantur enim ne aut propter necessitudinem Imperatoris, aut si Claudius ipse ad imperium perveniret, pecuniam hanc perderent, & hoc est, *in vacuum pendere*, nimirum frustra pendere. Sicut apud Senecam *in vacuum tumultuari* est frustra. Sic etiam Plinius loquitur, & alii. Respublica tamen in ejus bona jus habebat, quia qui contraxit cum republica, (nim. rep. Romana) illa in ejus bona jus habet *l. 2. Cod. in quib. caus. pign. vel hypoth.* Hinc praefes provinciae jubetur prospicere, ne publicae pecuniae credantur sine pignoribus idoneis vel hypothecis. *l. 33. p. 1. D. de usuris.* Aliae civitates non habebant in bona debitoris hoc jus, nisi beneficio jus pignoris essent adeptae, neque specialiter cavissent sibi de pignore. *l. 2. Cod. de jure reip.* Multis tamen civitatibus singulari & speciali beneficio indulserunt principes jus pignoris, ut ceteris creditoribus praerferentur. Vid. epist. 109. Plin. ad Trajanum, & Trajani rescriptum Ibid. Plinius vocat *προνομία*, Trajanus *privilegium quo ceteris creditoribus anteponuntur.* Aliis vero civitatibus, quae hoc privilegium non habebant, quae pecuniam mutuam crediderant, medium quoddam jus concessit, inter jus pignoris, & privilegium

legium exigendi Constantinus : nim, ut, si civitas mutuam pecuniam crediderit, & debitor solvendo esse desinat : debitoris hujus bona in alios jam translata, quodammodo teneantur, ut possessores saltem pro rata parte rerum, quos possident conveniri possent. *l. 2. Cod. de debitor. civitat.*

V. Videamus nunc quemadmodum eorum, qui reip. nomine vectigalia locant, bona obligata sint. Resp. tacitam in eorum bonis hypothecam habet, neque solum in eorum, verum etiam patris bona pro eis civitati obnoxia sunt, si nim. cum filius familias esset, patre consentiente decurio creatus fuerit. *l. 2. 4. D. ad municip.* neque tantum curatorum bona, sed etiam eorum fidejussorum bona reip. obligata sunt, & quidem in solidum, quia resp. & fiscus utantur privilegio pupillorum. *l. 3. Cod. de jure reip. l. 4. Cod. ex quib. caus. major. l. unic. Cod. de sentent. advers. fisc. lit. retract.* Fidejussores autem a tutore pupillo dati singuli in solidum obligantur. *l. ult. D. rem pup. vel adolesc. salvam fore.* Curatorum quoque operum bona reip. oppignorata sunt, quia resp. cum curatoribus operum negotium habet, hi vero cum redemptoribus. *l. 2. p. 1. D. de operib. publ. porro reip. non ipse tantum curator obligatus est, sed etiam heredem obligatum relinquit. l. 1. in pr. D. eod. l. 9. p. 1. D. de adm. rer. ad civit. pertin.*

Porro rescriptum est *l. 4. Cod. in quib. caus. pign. tacit. satis notum esse, & ratione constitutum, non solum bona primipilorum obligari fisco, sed & mulierum, quae nuptiae sunt, dotes.* Hoc satis obscurum multis videtur & merito. Certe qua ratione sit constitutum, adhuc quaeritur inter doctores. Est enim valde novum & singulare exemplum taciti pignoris legitimi, cui quidem & dos ipsa summittatur. Scio quidem utilitatem publicam praefarendam esse privatorum rationibus, ut probetur prius fisco satisfaciendum esse ob causam primipuli, quam doti. *l. 3. Cod. de primip.* Sed quoniam illa ratio publica fit, rursus quaeritur. Primipilus erat primus triariorum, qui & pilani dicebantur, centurio, hoc est, primus legionis centurio, ut primilaris, qui eo munere functus erat. Auctor est Vegetius de re militari *lib. 2. cap. 8. cum tanquam caput secutum esse*

esse totius legionis merita & praemia. Itaque & Papinianus meminit commodorum ex ratione primipali. *l. 23. D. de adimend. legat.* Sed nihil haec commoda istorum primipilorum ad hanc legem faciunt. Tempore Justiniani & Theodosii primipili erant ministri, qui solemmiter ad pascendos milites ad limitem destinabantur, ut ait Theodosius *l. 6. de Cohortalibus* & qui ex more omne alimonias militares ad limitem pervehebant. *Ibid.* Hinc *pastus primipili. Ibid. l. 8. 10. & pastus militaris translatio. l. 18. de extraordin. de quibus J. Lipsius lib. 2. de milit. Roman. dial. 8. & Gothofredus in Codicis Theodosiani lib. 7. paratit. nec non in paratit. lib. 8. tit. 4. de cohortalibus.* Non mirum igitur non solum primipilorum bona, sed & dotem uxoris fisco obnoxiam fuisse, quia ad illorum curam pertinuit divisio omnis militaris annonae inter milites distribuendae, quam ut meliore fide erogarent, placuit, ut si aliquid inter verterent, & eo nomine fisco essent obnoxii, fiscus non posset non modo pignoris jure in eorum bona manum injicere, sed et si uxorem habeant, in res dotales. *d. l. 3. Cod. de principil. l. 7. & 8. Cod. de cohort. princip.* Et ideo credo etiam filiorum bona, etsi haeredes non sunt patrum suorum primipilorum, fisco obnoxia esse *l. 4. Cod. de primip.*

C A P U T III.

I. **H**I omnes, si solvendo esse desinant, conveniebantur lege praediatrica, qua cautum erat, ut eorum bona, qui dissolvere, & fidem suam liberare reip. vel fisco non possent, publice sub hasta venderentur: & hoc est quod ait Suetonius Claudium venalem pependisse sub edicto praefectorum (hoc est publicato edicto praefectorum, ut apud *Juven Praebere caput domina venale sub hasta*, h. e. proposita hasta.) cum obligatam aerario fidem liberare non posset: non quod non nulli docti volunt quasi ex veteri jure in causis fiscalibus servato, qui non solverent, ipsi bonaque eorum venum exponerentur edicto praefectorum aerarii, ut supra vidimus. Edictum praefectorum, quo proscribebantur, bona praediaci, affixum erat pilae vel columnae. Sub eodem

eodem autem edicto pendebat funiculo adnexa tabella, quae bona ipsa, qualia essent, ubi sita, & quanta, declarabat. Si itaque bona, quae vendebantur hac lege praediatoria aerario sufficerent ad expungendum nomen aerarii vel fisci, liberabantur praedes eorum, si vero non essent idonea, & non possent exaequare sortem, fidejussores compellabantur, & si non solverent, illorum quoque bona venalia pendebantur sub edicto praefectorum. *l. 45. p. 11. D. de jure fisci.* Potest & fiscus debitoris sui debitorem convenire, si principalis debitor defecerit, vel ex ratione fisci omnia facta liquido probentur, vel ex contractu fiscali debitores conveniantur. *l. 3. p. 8. D. eod. l. 2. & 4. Cod. Quando fise. vel privat.* Quid, si Titius, cum esset fisci debitor, Cajo pecuniam sub pignoribus debebat, & solvit ei, potest ne fiscus hanc summam pecuniae repetere? & placet fiscum jure suo utentem, posse hanc Cajo auferre pecuniam. Pignus tamen non liberatur, sed manebit Cajo oppignoratum. *l. 21. D. de jure fisci.* Papinianus vero tam libro sexto quam undecimo Responsorum scribit, ita demum publicam auferri pecuniam ei, qui cum erat creditor, in solidum pecuniam accepit, si aut sciebat, cum accipiebat, publicum quoque esse debitorem, aut postea cognovit, antequam consumeret pecuniam. Sed placuit Marciano libro singulari de Delatoribus, omnimodo ei pecuniam auferendam esse, etiamsi ignoravit, cum consumeret. *l. 18. p. 10 D. eod.* Si vero plus servatum est ex bonis debitoris a fisco deductis, hoc refundere debet fiscus debitori suo. *l. 45. p. 12. D. eod.*

II. Quoniam priore capite verba quoque fecimus de publicanis, e re nostra puto esse, ut videamus, quo modo hi pensiones suas seu mercedes in ferre debeant, & quid jus fiscus habeat, si non intulerint statis temporibus. Est autem definitum varietate: nam quarundam specierum nomine quinquagesimas secunda pars mercedis solvitur singulis hebdomadibus: aliarum duodecima pars singulis mensibus, ut ex ipsorum edictorum in spectatione cuiusvis intelligere proclive est. Quod si non fecerit publicanus, bona ejus paratae executioni subjiciuntur: usuras etiam ex mora praestat. *l. 10. p. 1. D. de public. & vectig. Gener. ordin. art. 8.*

Hoc autem idcirco constitutum, quoniam publicani pecunias exactas diutius retinentes decoquere & foro cedere solent. Et moram quidem publicani fisco faciunt re ipsa citra ullam interpellationem: nam & solutio pensionum certum diem habet; dies autem interpellat pro homine: & generaliter mora fisco fit re ipsa, nec ullo loco juris excipiuntur publicani, quin contra nominatim foricarii quoque & publicani reliqui huic regulae subjiciuntur *l. 17. p. 5. D. de usuris*. Si plures publicani simul conduxerint idem vectigal, singuli in solidum fisco non obligati sunt, sed pro partibus, nisi nominatim id convenerit; Primo, quoniam duo vel plures rei debendi non fiunt, nisi nominatim id convenerit. *l. 11. p. 1. D. de duob. reis*. Deinde quoniam socii quoque alii, si solvendo sint, nec per institorem contraxerint, pro partibus societatis tenentur. *l. 67. D. pro socio*. Ad haec si plures publicani illicite quid exegerint, non singuli duplum, sed omnes partes praestant, si solvendo sint. *l. 6. D. de publ. & vectigal*. Si vero unus solvendo non sit, caeteri onerantur. *d. l. 67. D. pro socio l. 46. p. ult. D. de jure fisci*. Hodie vero singuli in solidum obligati sunt, & conveniri possunt. p. 9. Edicti Generalis de locationibus vectigalium. his verbis. **Waar mede men verstaat dat men soo wel de Borzen als de Pachtens / elks in 't besonder en in 't geheel daar voor sal mogen aanspreken ende executeren** id est, *quod ita intelligimus, ut tam praedes, quam conductores singuli in solidum convenire possint*. Quod si publicanus alteri sublocaverit vectigal, an tertium convenire potest fiscus, & placet fiscum tertium convenire posse, si primus solvendo non sit, vel aufugerit, utili actione. *l. 1. & seqq. quand. fiscus vel priv. deb.* nam cum universa bona sui conductoris obligata habeat, nomen autem secundi conductoris in bonis primi sit, utique nomen illud persequi poterit, itaque utili actione agere adversus debitorem debitoris sui. *l. 18. D. de pign. act.* Si publicanus decesserit non solutis pensionibus, fiscus regressum habet adversus heredem publicani, *l. 2. Cod. de hered. act.* Quid dicendum, si publicanus bona sua quaedam vendiderit, antequam fisco satis fecisset; dein moritur: dico bona ista in emptorem transire, cum onere pignoris: fiscus igitur & in personam actionem habet adversus heredem, &

hypo.

hypothecariam adversus emptorem : sed ante cum herede fiscus agere debet, quam pignora persequi. *l. 47. D. de jure fisci. l. 3. p. ult. de administ. rer. ad civ. pert. Novel. 4. cap. 2. in fine.* Si neque publicanus neque ejus heres idonei sunt ad satisfaciendum fisco, tum in reliquam debiti partem conveniuntur fidejussores publicani. Sed tum demum, si ante publicanum & ejus heredem excusserit fiscus. *l. 3. & seqq. Cod. quand. fisc. vel privat. deb. l. 3. p. 8. D. de jure fisci.* Agnoscunt vero fidejussores periculum duntaxat ejus temporis, in quod conductio facta est. Itaque si labente quinquennio, triennio, vel anno publicanus idoneus fuerit, deinde facultatibus lapsus sit, periculum hoc non fidejussorum est, sed eorum qui exactionem facere debuerunt. *d. l. 3. p. 6. D. de jure fisci. l. 15. D. ad municip. l. 1. Cod. de peric. nom. l. 7. Cod. de locat.* Curator si non bene administraverit, quoque a fisco conveniri potest, quia cum curatore resp. negotium habet, nec tantum curator obligatus est, sed etiam heredem obligatum relinquit, ideoque ustriusque bona distrahere potest fiscus, si solvendo non sint, vel non solvant. *l. 1. pr. l. 11. p. 1. D. de operib. publ. l. 9. p. 1. D. de admin. rer. ad civit. pertin.* Restat, ut quaedam delibemus de cessatione juris praedicatorii, vel fisci.

III. Princeps vel ejus nomine locator, conductoribus in primis praestare debet, ut libere conducto uti frui possint, si non praestet, in id quod interest tenetur. *l. ult. D. de jure fisci.* Quae tamen parte, videtur eadem distinctio adhibenda esse, quae adhibetur in persona privati conductoris : ut si fiscus frui non patiatur, vel is, qui a fisco prohiberi poterat, teneatur fiscus, vel curator civitatis conductori in id quod interest : si conductor prohibeatur ab eo, quem fiscus vel civitas prohibere non poterat, non in id quod interest teneatur fiscus, sed pensionem non petat ejus temporis, quo conductor fruitus non est. *l. 24. p. 4. l. 33. cum seqq. D. locat.* Propterea in lege censoria ad scriptum fuit : *si qui frui publico publicanus non posset, ne ei fraudi id esset.* Itaque si hostis oppresserit civitatem (*l. 13. p. 2. D. eod. Cic.* in oratione de provinciis consularibus. *Qui publico frui non potuit per hostem, hic tegitur ipsa lege censoria.* Hinc merito Cicero reprehendit Catonem, quod tam Stoice egerit

egerit cum publicanis, cum illis negaverit remissionem, quam jure suo usi equites petierint vastata per Mithridatem Asia, & quod hac negatione equestrem ordinem a senatu sejunxerit, quod postea tantum barbarum excitavit) aut plebs seditione mota imis miscuerit summa, pensio quidem publicanis remittenda est, non etiam praestandum quod amplius eorum interest. Non certe eo nomine adversus civitatem, sed potius adversus seditionis auctores agendum. Hi enim praestare damnum debent, si res aliorum in ea seditione perierint, quemadmodum in personam Gracchi statuit Publius Mucius. *l. 66. D. solut. matrim.* Quod si legatus populi Romani vel pro consul publicanos affligerit, aequum est ex aerario pop. Roman. eosdem indemnes servari, ut qui Cicero in orat. de prov. cons. judicavit, cum Gabinius publicanos in Syria vexasset.

IV. Si pestilentia, sterilitas, uredo, & si quae alia vis, cui resisti nequit, quo minus publicanus uti frui potuerit propterea ei remissio facienda est. *Suet. in Caesar. cap. 20. Dio. lib. 38. hist. & Polyb. lib. 6. hist. cap. 15.* dicit senatum, si quae intervenerit calamitas, mercedum parte publicanos relevasse, aut si quis casus impederit, quo minus exitum res haberet, locationem rescidisse. *l. 15. p. 4. D. locat. cond.* Cessat vero haec remissio, si sterilitas unius anni compensetur ubertate sequentium annorum *d. l. 15.* & si culpa publicani decreverint vectigalia. Rectissime illi remissionem desideranti illud Cassiodori opponimus lib. VII. Formul. *Tu copiam facis, dum ingredientibus iuste tractaveris. Avara manus portus claudit, & quem digitos attrahit, navium simul vela concludit. Merito enim illa mercatores cuncti refugiunt, quae sibi dispendio esse cognoscunt.* Nostra vero constitutione Ordinum nulla ex causa, qualiscunque ea sit, publicanis remissio praestatur. *Doozts en sullen de Pachtters van de voorschreven Imposten / ofte middelen / geen afflach mogen eyschen / in geenderley sacken / hoedanig de selve oock soude mogen wesen.*

V. Si hostis invaserit urbem, omnesque debitores publicos sibi solvere coëgit: mox desperans ejus defensionem, alio converterit exercitum, vel etiam commissio praelio pellitur: an publi-

publicani qui mercedem hosti inferre coacti fuerint, liberantur? & aequum est eos liberari. *l. 27. p. ult. D. de legat. 3.* Nam & quivis alius debitor, seu publicus, seu privatus, si jussu victoris solvat ejus militibus, liberatur, si modo non ante victoriam in mora fuerit. Non nulli tamen boni principes antiqua aerarii reliqua exustis tabulis expunxerunt: ut Augustus, de quo Sueton. in ejus vita *cap. 32. Tabulas veterum aerarii debitorum vel praecipuam calumniandi materiam exussit.* Idem de Hadriano narrat Spartianus, de Aureliano Flavio, Vopiscus, de Theodosio Auson. in Panegyrico, ut ad illum locum notavit *o. p. 170* Casaubonus. Vix vero dubium inter haec reliqua aerarii & fisci fuisse, tam quae debebantur eis ex poenis, quam ex conductis vectigalibus.

C O R O L L A R I A.

I.

*H*omerus sicut legislatoribus Graecis, Philosophis, Historicis, Chronologis, Geographis in deliciis erat, sic & Romanis Imperatoribus, & Jurisprudentibus, tantaque apud eos ejus auctoritas fuit, ut non semel in Juris Romani libris ejus testimonio Ictorum summorum improbentur sententiae.

II.

Mathematicos jure Imperatores damnarunt & urbe Italiaque interdixerunt.

III.

Bonae fidei possessor tam fructus, qui natura, tam qui industria hominum proveniunt, percipiendo suos facit.

C

IV. Sem-

V. *Sententia male lata retractari potest.*

V.

Psalterium semper infame fuit.

VI.

Tutor remotus ob dolum infamis fit, ob culpam non aequae.

VII.

Lex Regia priscis Romanis sub Imperatoribus primorum seculorum fuit in cognita.

VIII.

Invecta & illato in praedium urbanum pignoris jure tenentur, non in praedium rusticum.

IX.

Filio ex heredato patris testamento tutor datur.

X.

Pervulgatum dictum, Ictus erubescit sine lege loqui falsum est, nec ullius veteris Icti niritur auctoritate & testimonio.

XI.

Usucapio non pugnat cum naturali aequitate.

F I N I S.